

OBSERVATORIO DE MARINA
DE
SAN FERNANDO.

ACTA LITERARIA SVECIÆ

Upsaliæ publicata.

VOLUMEN PRIMUM

Continens

Annos 1720. 1721. 1722. 1723. & 1724.

UPSALIÆ & STOCKHOLMIÆ

Prostat apud

JOHANNEM HENRICUM RUSSWORM

Reg. Acad. Upsal. Bibliop.

Literis WERNERIANIS.

ACTA
LITTERARIA
SVEGICAE

Uphala publica

VOLUMEN PRIMUM

Continens

Anno 1720. 1721. 1722. 1723. 1724.

UPSALAE & STOCKHOLMIAE

Prose esse

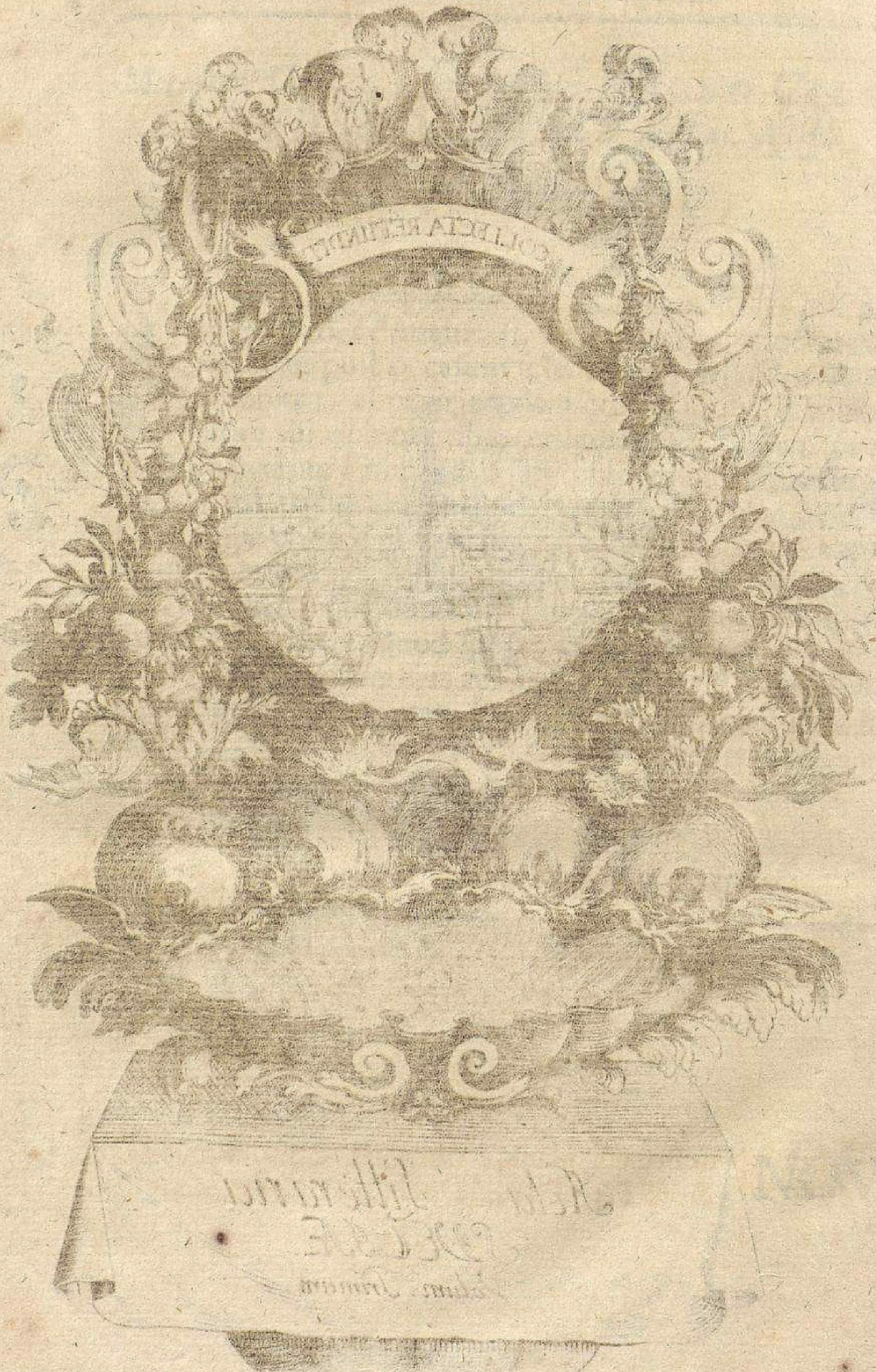
JOHANNEM HENRICUM RUSSEWORM

Reg. Acad. Upsal. Bishop.

Litae WERNERIANIS

COLLECTA REFUNDET

Acta Litteraria
SVECIAE.
Volum. Primum.

ACTA LITERARIA SVECIAE,

Edita Upsaliæ.

Trimestre PRIMUM Anni M D CC XXIII.

JOHANNIS CHR. NORDENHEIM

*Walmente Tanckar om the hertills gangse Barna-Maslingens
Efter-sjukdomar, &c.*

i. e.

*Cogitationes de MORBIS, MORBILLOS hæctenus EPIDEMICOS
SUBSEQUENTIBUS, videlicet de Febri Stomachica, Periodica
Quotidiana, Tertiana, de Ascaridibus Lumbricisque, de Fe-
bri ardente, denique de Marasmo & Phtisi pulmonali cognoscen-
dis ac curandis.*

Stockholmia, ex Typographia Reg. 1722. in 4:to, plagg. 2.

PAuci admodum fuere Medici, qui post *Hippocratem* historias morborum epidemicorum in publicum ediderunt; & tamen, si recte cogitaverimus, vix aliud est scribendi genus, modo adcurata & fidelis exhibeatur eorundem descriptio, perfectioni, vel potius incremento Medicinæ accommodatius.

Tanto itaque gratiorem fore auguramur laborem Nobiliss. Auctoris, Practici Stockholmensis & Reg. ibid. Colleg. Medici Assessoris; qui in præsentis opusculo historiam non tantum tradidit morborum Stockholmia & locis vicinis, statim post morbillos, vel cum iisdem populariter grassantium, (fuere autem hi in nostra patria anno præterito epidemici) sed & curationes addidit in
Tr. I. B b b eorum

alterius quærat^r Logarithmus & inferatur : ut Logarithmus hic ad differentiam altitudinum datarum, ita Logarithmus densitatis cujuscunque tertiæ ad differentiam altitudinum inter hanc densitatem tertiam & densitatem pro unitate assumtam.

Scholium. Juxta hæc principia & experimentum, d. 24. Septembr. superioris anni Upsaliæ * factum, computum ineundo invenitur, altitudinem puncti, cui convenit densitas, quæ est ad densitatem in confinio terræ, ut 1. ad 14000. esse 7. milliar. & 14567. uln. Svethicarum. Et si hæc densitas minima sit, quam aër habere potest; erit altitudo inventa ipsius atmosphæræ altitudo quam proxime.

* cum Barometro in templi cathedralis turri.

E. J. B.

Specimen Observationum Meteorologicarum Upsalensium A. 1722.

Quamdiu ad rerum naturalium adyta non patet accessus alius, quam per universalium ex particularibus, caussarumque ex effectibus collectionem; negotii sane universi caput & cardo sunt experimenta & phaenomenorum observationes. Quibus eo constantius scientiæ cultorem invigilare par est, quo lubentius Nympha hæc ad invidiam usque & formosa & dotata, sed Phœbum fugiens & sibi rebusque suis ubique alium atque alium vultum induere solita, mille ludit modis, procos eludit.

Certe in atmosphæra nostra & meteoris sub-lunaribus lunæ, contumacis istius sideris, instar, adeo cuncta sunt . . . ternis variata figuris,

Tr. I.

D d d 3

mutabi-

mutabilia & perplexa , ut hæc alii frustra constantissimis astrorum legibus alligare , alii non multo felicius per hypotheses explicare tentarint.

Quicquid autem fit , regulas , si quæ dentur , vicissitudinum aëris nulla alia via , quam per apparentiarum diu & ubique locorum rite habitas rationes indagari posse liquet. Et sane hodie de successu desperandum eo minus est , quo illustriora sunt recentioris ævi inventa , quæ huc faciant. Habemus novam disciplinam Mathematicam , Aërometriam , ejusque organa præstantissima ; quorum beneficio jam vicinæ auræ proprietates & accidentia potiora melius rimari & definire certius licet.

Scilicet ex *Barometro* , ut taceamus reliqua , nuperius edocti sumus gravitatem atmosphæræ pro diversitate tempestatum , etiam imminentium , mutationes subire maxime sensibiles ; aëremque serenum esse ponderosiores illo , qui pluvia & vaporibus turget. Imo ex observationibus , in Hispania , Italia , Anglia , Gallia , Germania , alibi factis , invicemque comparatis , constitit , Mercurii columnam in ordine ad dictas vicissitudines ubique terrarum uno modo extolli & deprimi : hæc variationes , maxime si fuerint subitanæ , per alias etiam regiones in eosdem incidere dies ; majores autem esse motiones in terris borealibus , in australibus minores. Videlicet ex calculo Dominorum Parisiensium (vide Commentarios Reg. Acad. scient. 1703. p. 235.) differentiam inter minimam maximamque elevationem esse hujus partem decimam tertiam in Svecia , $1/17$. in Gallia , inter Tropicos & Æquinoctialem $1/70$. adde , circa ipsum æquatorem semper inferius subsistere Mercurium , quam in Europa : adeoque ex communi hypothesi atmosphæram versus polum Arcticum majorem habere altitudinem , quam intra Tropicos ; atque id genus alia , scitu utique dignissi-

dignissima. Sed plura adhuc circa præclari hujus inventi Torricelliani naturam usumque detectum iri quis dubitat? Sane, si quando detegenda erunt, id observatorum ope fieri oportet.

Atque hinc est, quod jam pridem eruditi, ut huic quoque rei suam commodarent operam, judicarent necessarium. Testantur hoc Ephemerides Meteorologicæ Tubingenses *Camerarii*, Barometricæ Mutinenses *Ramazini*, plurimorumque aliorum, imo Regiarum Societatum, Parisinæ imprimis, quæ indefesso studio magnaque cum solertia per celebriores Europæ partes factæ sunt, hodieque fiunt, observationes & observationum comparationes.

Horum denique exemplis hortatibusque excitati pariter nostratium nonnulli ab aliquot annis de statibus argenti vivi in Torricelli fistula una cum tempestatum vicibus, atque ventis, quotidie in album referendis, fuerunt solliciti; plures autem hodie & majori quidem cum apparatu, variisque in patriæ locis indagine hac occupantur. Quod illis, quorum forte intererit, ut innotescat, primitiarum & speciminis loco perpetuarum Observationum, Upsaliæ per annum proxime elapsam bis & sæpius de die debita cura adnotatarum, summa exhibere volumus capita in brevi, quæ sequitur, Tabella. Sed hujus ut eo melius ratio constet, hæc partium singularum explicatio præmittenda.

Columna I:ma nominibus *Mensium* junctos habet *Dies*, (omnia stylo Jul.) sed qui nil, nisi vicinos in proxima areola Mercurii status respiciunt. Bini autem numeri, virgula distincti, noctem intermediam notant.

Col. II:da Tubi mercurialis *maximam minimamque* in quovis mense *altitudinem*, *Digitis* eorumque minutiis *Centesimalis*, i. e. *Pedis Svecani* partibus *duodecimis*, harumq; *decimalibus* (*Lineis & punctis*, seu *scrupulis*) *mensuratam* sistit. *Adpositæ literæ* tempus *observationis* & quidem
Tr. I. m ho-

m horam 7. matutinam, *v* hor. 7. vespert. *n* circa mediam noctem, Punctum denique (.) toto die invariatum stetisse Mercurii perpendiculum, indicant.

Col. III:ta, quibus limitibus singulorum mensium, nullo dierum habito respectu, calores & frigora continebantur, idque pedis Svec. Digitis horumque particulis decimis, gradibus vel lineis, decernit.

Col. IV:ta quaecumque *Ventorum* continet diarium: quocirca observandum, maxime regnantes, seu frequentiores typis signari grandioribus, minoribus reliquos; item minutis aliis literis propius tempora, cuique vento propria, hoc modo: (*i*) initium, (*m*) medium, (*f*) finem, (*vm*) versus medium, (*vf*) versus finem mensis; simulque adpositis interpunctionum notis plures paucioresve dies, (non tamen perinde continuos) ut v. gr. (*i*) in capite mensis 2. tantum, vel 3. nychthemera, (*m*;) 4. vel 5. in medio, (*f*;) in fine 6. vel 7. at (.) 8. vel 9. i. e. totum mensis trientem. Ventorum autem literis initialibus affixæ hæ eadem distinctiones illorum minorem majoremve continuitatem determinant: nimirum (o,) continuo biduo, vel triduo ab oriente spirasse, (*f*;) australem triduo, vel quadriduo non interrupto, (SW:) notolybicum integro septimanæ, vel octidui spatio, (W.) occidentalem per tertiam mensis partem, vel ultra continuasse. Denique (no=) borrapelioten cum suis collateralibus, seu circumvicinis, dies alternasse; item (=SW) non præcisè hunc ventum, sed idem quod circa WSW denotat; similiter in reliquis. Ast ubi duo, vel plures venti literis *imf*, &c. non distincti exstant, illos præscripto tempore, vel etiam toto mense justo quosque modo alternatim viguisse.

Col. V:ta prædominantes habet mensium *Tempestates*, nec non quæ Mercurio humili acciderunt, fortiores item ventos & similia. Quoties *i*, *m*, *f*, &c. occurrunt, idem heic atque supra volunt significatum, nisi quod juxta dierum nullus ineatur computus.

MENSES

MENSES Anni 1722.	Barom. Dig. Centes.	Ther- mom.	Venti.	Constitutio aëris.
Jan. d. 4 28	30. 95. m. 29. 60. v	8. 4 7. 0	i, m. SW. f, f; o, o,	i. m. Aër serenus & subfrigidus. f. 11. diebus pluviae & nives alternatim. d. 9. 15. 18. tempestas S. W.
Febr. 24 5	30. 60. m 29. 63. v	8. 4 6. 6	i, m: SW; f; w, n,	i. m. Pluv. & Niv. f. Serenit. & Frigus. d. 4. 5. 10. Proc. pluv. niv. S. d. 7. niv. N.
Mart. 13 12	30. 55. m 29. 64. m	8. 6 6. 7	i, m; N. i; sw, f; so.	Coelum inconstans. d. 12. grando, nix & ventosus N. W. a d. 17. ad 22. in- clusive Procella nivosa cum N.
April. 27 17	30. 87. m 29. 80.	10. 3 7. 6	= WSW. i; f; n,	Tempus mite & serenum, d. 21. procella pluvio-nivosa cum NO.
Majus 9 6	30. 80. m 9. 75. v	10. 6 8. 4	m. f; S; SW i; vf: n,	Satis pluviosum & nebulos. v. m. seren. d. 6. proc. pl. niv. NO. d. 26. tonitru.
Junius 13 18	30. 74. v 29. 83. v	11. 3 9. 7	i, m. f; W i, vf: n. v. m; o,	Valde pluviosum, exceptis paucis circa medium diebus, d. 25. ventus fort. N. v. 4/5. Tonitru & fulg. d. 18. 25. ton. & pl.
Julius 12 9	30. 33. 29. 90.	11. 4 10. 3	SW: S; i: n; no,	Serenitas; subinde tamen imbres. d. 3. ton. noct. 8/9. nimbosus NNW.
Aug. 26 12	30. 75. 30. 03. m	10. 9 9. 9	i: f: SW m: w. no,	Largæ Pluviae; a d. 20. ad fin. Serenitas. maxime ventosi W & SW.
Sept. 13 28	31. 00. 29. 73. v	10. 5 8. 8	f. W. fw; f,	i. Pluviae contin. med. & fin. plerum- que Seren. d. 28. 29. 30. tempestas W.
Octob. 6 28/29	31. 00. 29. 30. n	9. 5 7. 7	SW; nw, f;	i. seren. m. f. altern. pluvia & seren. d. 16. nix. n. 28/29. Procella pluvios. S.
Nov. 14/15 7	30. 75. n 29. 37. v	9. 4 6. 2	SW; vf: no.	i. plerumque pluviae; m. & f. alter- natim seren. & nebulae; v. f. nives; d. 7. 9. 11. tempestas pluviosa. SW.
Dec. 30 17/18	31. 20. 29. 11. n	8. 1 5. 9	i: f. W. m; fw; nw.	i. f. seren. & frigus. m. nebulae & nives; subinde pluv. d. 17. 18. proc. pluv. SW. d. 23. & 24. tempestas nivosa. NW.

Tr. I.

E e e

Barome-

Barometrum ipsum huc adhibitum vulgare & simplex est: quippe in quo Mercurius neque per calorem dilatatur, neque per frigus sensibilibiter condensatur. Loci autem, in quo suspensum est, altitudinem supra horizontem maris expiscari hucusque integrum non fuit.

Maximus, uti patet, Mercurii ascensus 37. 20. cum minimo 29. 11. comparatus dat differentiam 2. *Dig.* 9. *Lin.* Uterque in Decembri contigit: prior d. 30. cœlo nubilo & subfrigido cum vento constante, *WSW*; posterior noctu inter 17. & 18. cum bidui procella pluviosa, *S & SW*. De cætero autem Mercurius toto anno ipsum cœli præsentem habitum secutus solito fuit inconstantior & fere pluma levior; adeoque in tempestatibus prænunciandis vix ullum præstitit usum.

Thermometrum commune Florentinum usurpavimus, cujus tubulus 1. ped. 8. *dig.* Svec. longus cavitatis interioris habet diametrum dimidiæ lineæ æqualem; spherulam vero 1. *Dig.* 1. *Lin.* in diametro; sed in loco clauso, a radiis solaribus averso, nec unquam calefacto, positum, semper hora ante merid. 11. observabatur.

Spiritus vini statum in cella 3. orgyas profunda deprehendimus 7. *Dig.* 7. *Lin.* Qui si vere medius sit, summus hoc anno æstus in meridie d. 14. Julii 11. *Dig.* 4. *Lin.* intensissimum gelu d. 28. Decembris 5. *Dig.* 9. *Lin.* superavit 2. *D.* 1. *L.* Verum hi quoque dies fere soli cum proximis ad utramlibet partem in aliquo fuerunt excessu; usque adeo omnes anni partes tantum non temperatæ.

Procellas vehementiores non habuimus; accepimus tamen Gothoburgi unam urbi satis infestam & noxiam accidisse d. 14. Decembris, quo die etiam Mercur. heic cum levi *NW* (sed post longum continuumque *SW*) æque fere humilis mane deprehendebatur, atque mox postea noctu inter 17. & 18.

Ammoriam

Auroram borealem, quam alii lumen septentrionale, vel horizontale vocant, intra quinque postremos anni menses plus quam tricesies conspeximus: sed notabilior fere sola fuit, quæ d. 30. Octobris ultra Polum & Zenith usque ad meridiei cardinem eversa totum occupabat hemisphaerium.

Regnasse ventum Notolybicum ex Tabella quoque apparet. Uti vero ille omnium heic humidissimus esse sivevit; ita hoc anno dies serenos vix numeravimus 200. Nix pauca & quidem sæpius cum NO cecidit: Pluviæ autem plerumque cum SW & S, rarius cum W.

Fuerunt æstas imprimis & autumnus (Majus 15. diebus, Jun. 17. Jul. 12. Aug. 16. Sept. 15.) tam pluviosi, ut per omnem fere patriam segetes, quarum magna alioquin messis futura fuisset, (adeo imbres, quia minus & fortes & continui, nec non mediocribus ventis distincti sæcundi erant) in agris præsertim pingvioribus strata neque ad justam maturitatem pervenire, neque illæ in granaria colligi possent; graminum, quorum similiter proventus ingens, pars unda submergeretur; lina, olera, pisa & id genus alia, imo volucrum ova corrumperentur.

Atque hic præcipue anni habitus nos de pluviarum niviumque decidentium quantitate in posterum *Ombrometri*, seu Hyetometri ope, modo exteris usitato mensuranda, admonuit. Fecimus observandi initium Kalendis Januarii currentis & successum experimenti in Meteorologicarum harum observationum continuati-
one communicabimus.

ACTA LITERARIA SVECIAE,

Edita Upsaliæ.

Trimestre PRIMUM Anni M DCC XXIV.

*En trogen Siäle-Sörgjares wälgrundade Hufwud-
Råd, &c.*

i. e.

Fidi Pastoris tutissimum & saluberrimum Consilium;
*sive INSTRUCTIO AD PIÆ VIVENDUM, BEA-
TE QUÆ MORIENDUM, Latine quondam conscri-
pta per M. PETRUM SIMONIUM LÖFGREN, Archi-Præp.
Lincop. nunc vero Svethice versa & Præfatione, seriem
Archi-Præpositorum Lincopensium exhibente, adornata
a M. ANDREA OL. RHYZELIO, A-Præp. ibidem.*

Lincopiæ, apud Petr. Pelican. 1723. 8:vo pagg. 240.

UT Brontologia sua sacra, ante nobis laudata & pie-
tatis & antiquitatum studio multum inserviisse cen-
sendus est Pl. Rev. & Cl. Dn. *Rhyzelius*; ita quoque hunc
librum edendo non magis proprii nominis celebritatem,
quam prædecessorum suorum claram memoriam seræ po-
steritati commendatum ivit. Scilicet in Præfatione, libello
addita, non seriem modo Archi-Præpositorum Lincopens.
sed & quæ de singulis notatu digniora in illorum epita-
phiis, aliisque monumentis occurrerunt, tradit; monens,
fuisse Præpositos hosce tempore, quo Romanensis religio
Tr. I Sss apud

Observationes Meteorologicae

Upsalenses Anni 1723.

per E. J. B.

Speciminis observationum meteorologicarum, anno superiore editi, continuationem vel ideo non fore ingrati speramus, quod nemini non constet, hodie rerum naturalium amatores scientiæ, ab hac quoque parte excolendæ, ubique terrarum sedulam navare operam, aut saltem collocatum huc laborem minime contemnendum judicare. Certe post publicatam nuperrime Clar. Dn. *JACOBI JURIN, M. D. Soc. Reg. Secr. & Colleg. Med. Lond. Socii*, Invitationem ad *Observationes Meteorologicas, communi consilio instituendas*, ad inclytæ hujus Societatis Regiæ desideriis satisfaciendum, eruditos undiquaque certatim animo, si non opere, adfore auguramur.

Tertius omnino annus agitur, ex quo tam Barometri, quam Thermometri, nec non ventorum tempestatumque statibus quotidie, mane saltem, ac vesperi, adnotandis vacare cœpimus, nec minus per annum proxime elapsum de pluviarum niviumque æstimatione Ombrometri cujusdam beneficio rite instituenda peragendaque solliciti. Quæ quidem diaria laudatæ societati regiæ Anglicanæ communicabimus integra. Sed quum præsens institutum non sit, nisi mense quolibet maximas totoque anno notabiliores atmosphæræ vicissitudines cuivis uno obtutu conspiciendas dare, quemadmodum supra pag. 391. idem pro A. 1722. conati fuimus; en Tabellam similiter A. 1723. conditionem habitumque univèrsam exhibentem, quatenus tamen ab ista priore quomodocunque discrepet, heic prius explicandam.

Tr. I.

Ad

In *Col. I.* penes ipsos maximarum minimarumque hydrargyri altitudinum dies simul, qua diei parte observatio facta, indicatur: ita quidem, ut non modo *m* mane circa horam *VII.* *v* vesperi circa hor. *VII.* *n* circa hor. *X.* vel *XI.* noct. & *v.* gr. 30/31. totam noctem intermediam; pariterque punctum (.) diem integrum; sed & *a* ante meridiem circiter hor. *X.* *p* post meridiem hor. *III.* vel *IV.* immo, nulla tali signatura addita ipsum meridiem commonstret.

Col. III. jam ipsos quoque calidissimos frigidissimosque mense quolibet dies habet; atque illos characteribus cursivis, distinctos a numeris ceteris, spiritus vini elevationes supra Thermoscopii sphaerulam (huc quoque mensura nostrate adhibita, ut *v.* gr. 106. digitos 10. cum lineis 4. similiterque 127. supra integrum pedem 7. lineas denotet) exprimentibus.

Col. IV. Quia circa ventos cujusque mensis potiores non sufficit, quando & quam diu singuli viguerint, cognovisse, nisi & una eorundem spirandi vires aliquo modo constent: proinde literæ quidem cursivæ *i m f v m v f* idem nobis significant atque in Tabella superiore & insuper *cm* circa medium mensis; distinctiones quoque illæ, comma, semicolon, colon & punctum minorem majoremve continuitatem ventorum: sed quum heic juxta numeris expressis indicetur, quot in universum dies quilibet ventus sibi vindicet, (si quando fuerit malacia, dies illi sub censum non veniunt) interpunctiones istæ jam ventorum nominibus adfixæ, ut illi suis temporibus magis minusve intermittentes fuerint, indicant: ex. gr. in Augusto *NW* 6: 9. 5; spiravisse satis fortem *NW* ab initio mensis (quoties enim tres numeri uni vento adscribuntur, literas *i m f* subintellige) sex diebus fere continuis; in medio per novem dies prorsus continuos; atque in fine quinque diebus, sed plerumque interruptis. Atque ulterius *SW*; *w*; *n f* 2, medi-

Mens. & Dies.	Barom. Dig. dec.	Thermometr.	Venti.	Constitutio aëris.	Ombrometr.	
Jan. 1	31.	13	87	W 14; SW 8;	Aer serenus, frigidus & ventosus	
15 n	29.	24	51	N 5; NW 3;	d. 11. 29. nix. d. 15. 16. Procella Nivosa N.	1. 39
Febr. 3	31.	12	97	SW m 13. f 3.	d. 19. 20. Procella niv. NW f. subinde	
19 n	29.	34	76	Si 4. vf 3.	nix. aquosa. m. f. cœlum mite.	1. 55
Mar. 28 m	30.	96	106	SW 2, 6: 2;	i. m. Venti & subinde nives ac pluvia.	
3 p	29.	58	92	W 9: NW vf 6;	m. mite. f. sudum. d. 3. nimbosus SW.	0. 79
Apr. 20 n	30.	92	127	SO i 5. SW:	i. Serenitas. m. f. inconstans & ventos	
28 a	29.	60	125	W, NW,	d. 9. 10. 18. 19. 28. tonitru & leves imbres.	0. 64
May. 5 v	31.	13	135	NW i 2. m 8.	i. Sudum & siccum. m. f. subinde pluvia.	
1 m	29.	91	115	N vf 9. SW i 4;	d. 1. Procella SW. d. 8. Procella N.	3. 63
Jun. 1 m	31.	0	159	SW um 6.	i. Serenitas & malacia m. f. pluviol.	
25 m	29.	95	131	NW vf 5. 0 mf;	d. 9. 17. Imbres, Tonitru & Fulgur.	2. 65
Jul. 13 n	30.	72	154	SO m 6.	Sudum & imbres intermitt. m. f. malacia	
11 m	30.	17	140	NW i 4. S vf 3.	d. 6. 10. 11. 21. 22. 23. pluv. ton. & fulg.	2. 15
Aug. 30 31	30.	88	151	NW 6: 9. 5;	i. Variabil. m. Venti & Pluvia largiores.	
19.	29.	95	123	SW; w; n f 2;	f. Seren. d. 19 proc. pluv. d. 27. Proc. NW	3. 51
Sept. 26 n	31.	20	134.	SW i 6. mf;	Plerumque serenum. m. f. nebulae ma-	
11 n	29.	97	101	W f 4. nw;	tutinæ. noct. 8/9. 12/13. 27/28. Gelu.	0. 55
Oct. 14 n	30.	92	116	SW i um 14:	i. m. Varium & Ventosum f. serenitas.	
3 p	29.	73	65	W 2, 3, 10.	& frigus. d. 8. Procella Pluviosa SW.	0. 96
Nov. 19 p	31.	7	104	SW i 6: Sf 4.	Sæpius Nebulae & pluvia.	
24 m	29.	66	74	w; nw;	m. f. nives frequentiores cum malacia.	2. 26
Dec. 30 n	30.	78	96	W m 6: f 8.	Venti, Nebul. & pluv. rarius niv. f. Seren.	
13 n	29.	7	79	SO i 4. SW um 5;	d. 13. Proc. pluv. niv. SSW. d. 22. mitis SW.	1. 74

mediocrem SW ut & lenem W per integrum mensem dispersos nusquam ultra biduum durasse; denique debilem N in fine mensis bis, seu 2. diebus, iisdemque plane interruptis. Namque ubi literæ *i m f*, &c. penitus exulant, ut præsertim in Januario, signum est, ventos adeo invicem alternasse dies, ut neutrum certo mensis trienti præfuisse dixeris; ut tamen nihilofecius unum alteri sive continuitate, sive viribus, sive utroque prævaluisse judicare queas; idque vel ex adposita interpunctionis nota, quæ primum docet vel ex majori, minorive venti cujuslibet caractere, qui alterum, vel etiam ex ipso ordine, qui ultimum: digniori enim locum adsignando, quos primos scripsimus, habuimus pro ventis mensium, suo modo regnantibus.

Col. V. Literæ initiales majores majorem tempestatis cujusque vim gradumve notant; minores minorem.

Col. VI. seu ultima, pluviae pariter ac nivis liquefactæ quantitates, seu altitudines, super terram Upsalensem intra menstruum spatium Ombrometri ope collectas, summam exhibet; idque similiter in pedis Svethici digitis, horumque partibus decimalibus. Reliqua jam prius ex superioribus manifesta.

Barometrum præsens portatile, sive clausum est, sed diversum ab illo, quod anno superiori adhibuimus, prodiitque ex officina *Edvardi Palmberg*, diametro fistulæ sesquidigitum vix superante, ut neque longitudine *1. ped. 10. dig.* sed aëre probe evacuatum, phosphorizans & superne exigua sphaerula instructum; cisterna quoque mercuriali satis ampla: cujus superficiem rite venati, inde columnas merc. pedis Sveth. digitis, (partibus duodenis) horumque centenis definivimus.

Differunt autem heic maxima minimaque hydrargyri elevatio (utraque in Januario comparet) non nisi *1. Dig. 79. Centes.* Et quum cœli conditio hoc anno non minus, quam superiore, mutabilis ac varia esset; mercurius

curius quoque rarissime die integro immotus observabatur, tempestatum imminentium sæpe fallax, aut saltem ambiguus interpretès.

Sed neque *Thermometrum* nobis idem, quod supra fuit; Florentinum tamen, nec parum isto præstantius; etiam hoc a laudato *Palmburg* confectum; quamvis longitudine tubuli 22. *digitos* Sveth. amplitudine ejusdem dimidiam *lineam* & diametro globuli 1. *dig.* 3. *lin.* non excedat.

Quæ in Tabella exhibentur ejus altitudines, tempore matutino & pleræque circa ortum solis observatæ sunt: unde, nullam nos calorum frigorumve per alias dierum partes heic iniisse rationem, facile conjeceris. Sed notari meretur, nos repetita observatione matutina sæpius deprehendisse, post ortum solis spiritum vini nonnihil subsedisse.

Hujus statum quasi medium (sed quem accuratiori adhuc examini subjicere animus est) in eadem cella, atque illius prioris (vide supra pag. 392. sed quæ ibi errato typographico pro 2. ponitur 3. hexapedas alta) accepimus *Digit.* 9. *lin.* 1. licet in ipsa artificis scala aëris *temperati* signum (O) ad altitudinem 11. *digit.* 3. *lin.* pertingat. Posita autem media hac altitudine 9. *dig.* 1. *lin.* calor anni maximus *d.* 12. *Jun.* maximum frigus *d.* 18. *Decembr.* superavit 2. *dig.* 8. *lin.* Fuit autem reapse mensis Junius a medio reliquis calidior, huic proximus Julius, inde Augustus ad medium usque; quemadmodum maxime etiam frigidus Januarius integer, post hunc October & November exeuntes, nec non December in ipso fine. Cetera anni tempora satis temperata.

Ombrometrum nostrum, eodem prorsus modo, atque exteris usu venit, constructum, descriptione indigere non videtur. Ex hujus observationibus (quas industriæ juvenis Studiosi, ANDRÆ CELSI, debemus) patet, summariam omnium hujus anni pluviarum niviumque altitudinem nobis esse *Digit.* 19. *lin.* 8.

Tr. I.

XXX 2

Auro

Auroram Borealem vidimus horis vespertinis d. 13. & 24. Jan. d. 20. 21. 24. Febr. d. 13. 22. 24. 29. Mart. d. 4. April. d. 20. 21. Octobr. & fere semper in plaga mundi *NW*. Sunt etiam, qui *Iridem lunarem* observarunt d. 6. Aug. hora circiter secunda post occasum solis & d. 4. Septembr. hora pomer. XI. ambas circa *NW*, atque coloratas, at priorem duobus distinctis & parallelis arcubus constantem, cœlo tunc quidem sereno, sed die tam sequente, quam antecedente pluvioso; alteram nocte nonnihil nebulosa ac diebus superioribus serenis, mercurio autem descendente & d. 6. Sept. procelloso, seu vehementi vento *NW*, postquam noctu (5/6) nonnihil pluviae decidisset, subsequente.

Procella violentiores, sive *turbines*, nobis non fuerunt; sed in Scania unum d. 17. Dec. & in W-Gothia duos, d. 9. Oct. atque d. 17. Dec. utrumque tonitru, fulgure & fulmine satis horrendum, novimus; imo W-Gothis sæpius in Novembri, nec non d. 5. Dec. audita esse tonitrua, rarissimum in nostris regionibus meteoron tempore hiemali.

Hoc quoque anno ventus *SW*, reliquis & frequentior fuit (quippe qui solus ultra centum dies, seu tertiam anni partem occupavit) & fortior; (si fere solas, quæ in tabella comparent, procellas *W*, *NW* & *N*, ut & ab initio Decembris *SO*, ventum nobis alias plerumque debiliorem, exceperis) imo calidior fere humidiorque. Quod ad annonam, segetes optimæ, sed minori copia, fuerunt, maxime, ubi non festinata sementis ob veris ariditatem; deniq; raparum leguminumq; uberior, quam lupuli, proventus.

Habuit etiam Lundæ Scanorum Observationes Meteorologicas hoc anno Math. Prof. cel. Dn. CONR. QUENSEL: unde non modo Barometrum Thermometrumque sæpius easdem in Scania, atque heic apud nos, subiisse mutationes iisdem diebus; sed nec ventorum tempestatumve vices nimium discrepasse deprehendimus.

ACTA LITERARIA SVECIAE,

Edita Upsaliæ.

Trimestre SECUNDUM Anni M DCC XX IV.

D. JESPERI SWEDBERGII, *Episcopi Scarenfis,*
CASA PAUPERUM, GAZA DIVITUM, lingua
vernacula.

Skaræ 1723. *typis* Herm. A. Möller. 8:vo. Alph. 2. Plag. 3.

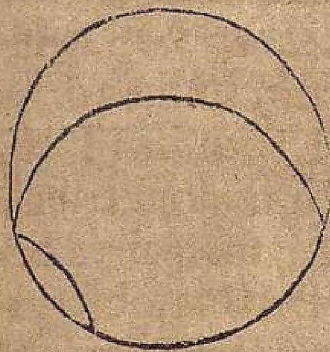
NOVAM nobis præbet reverendissimus Episcopus SWEDBERGIUS laudandæ suæ diligentæ occasionem. Debet illius indefesso studio patria non modo singularem cultum lingvæ vernaculæ, vide Trim. III. anni 1720. p. 80. Trim. II. anni 1723. p. 395. verum etiam quamplurimos libros practicos, ad vitæ Christianæ exercitium pie excitantes, vide Trim. IV. anni 1720. p. 120. Trim. II. & III. anni 1721. p. 184. & 213. Trim. III. anni 1723. p. 457. Editionem libri, quem nunc breviter reconsemus, interrupit ferale incendium, quo urbs Skara consumta est anno 1719. die 13. Augusti. Id præcipue agit, ut morem gerentes monitis sanctissimi Salvatoris nostri Jesu Christi sanctorumque illius Apostolorum, misericordes ac munifici simus in pauperes ac egenos, eoque ipso fidem nostram operibus piis testemur; futurum enim, quod hujusce liberalitatis ac benevolentæ gratiosa gloriosaque in cœlis merces erit.

Capite I. paupertatem, ceu Divinam luxuriei aliorumque vitiorum poenam ob oculos ponit.

Astronomia, contra apparentiam vulgique judicium, publicavit) nulli dubitamus; Micrometro tamen destituti illam exactius definire non potuimus.

Sed communicabimus etiam quæ circa præsentem Eclipsin in *Garde* Gottlandiæ parochia sub Lat. loci 57 gr. 10 m.

ruditer nonnemo, solem per coloratum vitrum contemplando, notavit. Initium ipsi fuit automato satis correcto hor. 6. m. 49. & obscurationis maximæ, quam ex nuda oculorum æstimatione præsens sistit figura, seu potius decrescere incipientis deliquii, momentum hor. 7. m. 35 $\frac{1}{2}$. Sed alteram illam heic depictam phasin hor. 8.

m. 21. nubes sequebantur finem intercipientes.

Nec summis rerum cœlestium arbitris hæc tyrocinia improbari, præfagia quippe operum majorum verissima, spes est. Ipsi autem cogitent novitii observatores, si quando operam ludere contingat, illud *Arati* veteris Astronomi:

Μόχθ' ὅ μὲν τ' ὀλιγὸς. τὸ δ' ἐμυρίον αὐτικ' ὄνειρα
Γίνετ' ἐπιφροσύνης αἰεὶ πεφυλαγμένω ἀνδρὶ.

C. Q. Observationum Meteorologicarum Lundensium A:i 1723.

Epitome.

NOta, ante meridiem hora sexta, sextaq; vespertina omnes has observationes factas esse. Cujus vero notæ aut constitutionis tam Barometrum sit, quam Thermometrum, vide supra p. 525. Litera *s* spiritus vini statum supra; *i* infra temperati aëris signum *o* denotat. Cetera ex partium Tabellæ superioris p. 515, explicatione facile patent.

Tr. II.

Mense

Mens. & Dies.	Barom. Dig. dec.	Therm. Dies. Gr.	Venti.
Jan. 1 m	31. 1	23. 32 i	NW i 6. SW v f 5.
15 v	29. 3	17. 64 i	W, NO,
Febr. 4 v	30. 8	26. 22 i	SO i 5. SW m 5.
19 m	29. 4	1. 55 i	W 6,
Mart. 28.	30. 7	12. 10 i	SW i. m. 10;
2 m	29. 9	1. 34 i	NO f 9: NW, O,
April. 21 m	30. 7	10. 19 s	O i 5; NW i 2, f 7.
28 m	29. 6	4. 13 i	W m 6: SO, NO,
Mai. 5 m	30. 9	24. 25 s	NW i 6; f 3.
11 m	29. 9	12. 9 s	NO m 9. SW v f 3.
Jun. 1.	30. 8	12. 77 s	W i, f 3, m 3.
25.	29. 6	27. 14 s	NW, n, so, no,
Jul. 14 m	30. 4	16. 43 s	W i, m 13:
19 m	29. 9	12. 15 s	f SO 3, no, NW,
Aug. 30.	30. 6	5. 38 s	W v m 3. v f 6.
1 v	30. 0	28. 5 s	NW, NO, O,
Sept. 26.	31. 1	6. 24 s	SO m 5. f 4.
11 v	29. 6	8. 0	SW v f 3. W, O,
Oct. 15.	30. 8	13. 7 s	SW i. m 11;
3 v	29. 8	27. 36 i	NW 10, f,
Nov. 19 v	30. 9	12. 4 i	SW i 8; v f 5.
24 m	29. 5	20. 50 i	W; NW;
Dec. 22 m	30. 7	16. 17 i	SW i 3. m 7, f 3.
11 m	29. 1	3. 31 i	SO i 6; W; NW,

Constitutio aëris,

I. m. Serenum & subinde nives, v. f. mite. f. nubilum, d. 9, 18 Procella nivosa N. d. 20 fortis SW.

I. Ventosum, m. f. aër nebulosus cum pluviis, rarius nivibus. d. 19 Proc. SW.

I. Pluviæ & venti. m. f. Sereni dies & frigidæ noctes, d. 8 Fulgur & tonitru.

I. inconstans, v. f. sudum; v. m. f. pluviolum, d. 5, 6, 25, 26, 28, 29. Venti,

I. Seren. ac ventosum, m. f. variabile, d. 12, 15, Proc. N. d. 16, Procella NO,

I. Sudum, m. f. Pluviæ largiores, d. 14, 15, 20 Ventosus NO. d. 30. Tonitr,

Varium & ventosum, d. 1, 17. tonitru, d. 31. ictus fulminis in horto quodâ urbis,

I. Pluviæ & venti, m. Serenit, f. inconstans, d. 1, 19 Tonitr. d. 27, 28 fortis NW,

I. f. nebulæ & pluviæ, m. Sudum, d. 22 ictus fulm. prope urbem, d. 11. Proc. SW,

Aër nubilus & subinde pluviolosus, d. 21, 22. Lumen boreale, d. 3, 4, 5, 18, 19. Ventos, W, & SW.

Pluviæ plerumq; & Venti, d. 10. grando, d. 14. procell. SW. d. 20 nonnihil nivis.

Coelum valde pluviol. ac nebulosum, d. 2, 5, 9 Ventos. SO. d. 8, 13. Vent. SW. d. 17 Turbo cum Fulgure.

ACTA LITERARIA SVECIAE,

Edita Upsaliæ.

Trimestre TERTIUM Anni M DCC XXIV.

NICOLAI DAL, Hufvedii Filii, Specimen Biographicum de Antiquariis Sveciæ, in quo JOHANNIS HADORPHII, ELIÆ BRENNERI & Islandorum cura enarrantur.

Stockholmia ex officina Henr. C. Merckell. 1724. 4. pl. 15. fig. æn. 2.

Indicavimus Trim. III. anni 1722, p. 330. clarissimum virum NICOLAUM DAL absolvisse Descriptionem suam historicam Collegii sive Societatis Antiquitatum patriarum. Gratissimum nobis fuisset eandem nunc integre prodeuntem videre, sed quoniam id per sumtus, qui haud leves requiruntur non licuit, lætamur particulam hanc fregisse claustra, & serio vovemus ne præstantissimi laboris editio integra diu expectationem nostram fallat. Exhibet autem Specimen hoc vitas duorum celeberrimæ laudatæ societatis membrorum *Johannis Hadorphii & Eliæ Brenneri*, ut & Islandorum quorundam curas. Ex singulis nonnulla excerpemus.

§. I. HADORPHIUM natum esse memorat die sexta mensis Maji anni 1630 insignis cum aliis rebus gestis, utpote transitu maximi regum GUSTAVI ADOLPHI in Germaniam, tum constituto auctoritate Regia triumviratu

Tr. III.

Cccc

Anti-

tradidere testatores. Quod ad reliqua: Sunt enim adhuc non pauca, nec spernenda, tam huic, quam aliis patriæ Aca-
demiis, ut & quibusdam Gymnasiis legata; sed quæ aliorum
curæ & dispositioni commissa (Tacemus heic Stipendia Re-
gia, quæ annuatim centum & quinquaginta juvenibus nu-
merantur, & conficiunt summam trium millium imperia-
lium); quamprimum eorundem facta fuerit copia, illa quo-
que publici juris fore in Præfatione significatur.

Observatio circa Lumen Boreale d. 20. Sept. Ao. 1717. prope Upsal.

per

E. J. BURMAN.

Chasmata, uti vocantur, cœli, quæ alias horizontale
lumen & aurora septentrionalis audiunt, Svehice
Nord-skjen, *Nord-ljus*, *Nordblyfs*, *Nordblåfs*, *Låtterskjen*,
Lysnor &c. illæ, vulgi iudicio, acies, seu exercituum prælio-
rumque ideæ, Meteoron in regionibus nostris, aliisque Polo
vicinioribus, illustre sane & frequens (frequentius hodie
quam olim nobis ætate provectiores persvadere volunt)
iusta cum diligentia sæpius observavimus. Observationes
omnes recensere longum; in publicum edere, citra cal-
cographi opem vel impossibile vel frustra esset. Sed fer-
tur alicubi Virum Mathematica doctrina atque experientia
clarissimum phænomeni hujus historiam parare: quod si
rem ipsi gratam nos præstituros constaret, singulas rite
delineatas descriptasque ipsi lubentes communicaremus.
Communicabimus tamen interim unicum, quod A. 1717.
d. 20.

d. 20. Septembris in nocturno itinere accuratius considerare licuit, & cujus rarior planeque singularis facies conjecturam de natura phænomeni parastatica eruditorum examini accuratiori heic subjiciendi ansam dedit.

Erant solito plures phasmatum horunce tractus, arcus nimirum albicantes & reliquo cælo (sereno utique ac tranquillo) lucidiores, quatuor ad minimum aut tres, mediocribus tenebrarum intervallis distincti, & unus supra alterum positi. Quod autem rarissimum adspectuque jucundum, dictorum arcuum distantia sub ipsa Cynosura maximæ (infra quam supremus quidem ultra viginti & sex gradus non consistebat, quippe per quem stella Ursæ majoris Dubbe leviter subinde transparebat) versus horizontem utrinque sensim decresebant, donec illi tandem in ipsis orientis occidentisque cardinibus mutuo sese intersecarent, haud secus quam in artificiali globo Meridiani ad Poles Æquatoris convergere cernuntur. Candidi isti arcus seu semicirculi maximam partem ex striis distinctis & ad horizontem normalibus constabant, præsertim in summitate, vel sub ipso septentrione; ad latera lux debilior conspiciebatur ac subobscura.

Striarum geminus erat motus, horizontalis unus, alter perpendicularis: hic minor longe & tardior, ut vix circularem arcuum formam turbaret; ille varius simul atque celerrimus, ab oriente in occidentem, & retro. Quoties autem striæ plures (quod sæpius accidebat) a contrariis venientes plagis sibi invicem occurrebant, sive id in medio arcu, sive alibi fieret; toties, quasi ex illa radiorum mixtura seu multiplici interfectione proveniens, colorum pulcherrima apparebat varietas, & quidem ordine prorsus eodem atque in prismatico vitreo, explicatis solique obversis avium minorum pennis, aliisque corporibus similibus colores produci solent.

Tr. III.

E e e e 2

Hinc

Hinc vero dari occasio poterit adhuc de Opticis phænomeni rationibus, cum *Cartesio in de Meteoris Cap. VII. §. 18.* cogitandi; sed neque tamen ideo subtiliori materiæ sulphuræ in regione aëris inferiori accensæ omnem denegari posse locum existimamus. Ipsi enim alias sæpius, præsertim in chasmate A. 1716. d. 17. Martii heic longe illustriori quam in Anglia, Gallia, Germania, alibi, per totam noctem viso, colores multo plures, nec non susurros & sibilos, quales excitari a focali flamma solent, observavimus. Forsan autem duo diversa statuere luminis borealis generæ oportet: unum meteoron igneum ab effluviis & exhalationibus; alterum mere parastaticum, ex diversimoda solarium radiorum refractione & reflexione, sive in glacialibus quibusdam lamellis, stellulisve atmosphæræ regionem excelsiorem occupantibus facta, sive etjam in maribus quibusdam ad septentrionem, indeque nobis ex nubibus communicata, ortum. Certe posterius singulari experimento illustrari posse videtur, quod occasione jam descripti phasmatis (cui tamen simile vidimus A. 1716. in Februario hora vespertina 9. ex duobus ejusmodi arcubus semicircularibus, sed minus striatis & supra borealem horizontis plagam elevatioribus, constans) inventum factumque, huc redit.

Si lamina sumatur stannea longitudinis latitudinisque arbitrariæ, eademque acuto & fortiori cultro, uno ductu secundum longitudinem universam, donec tota striata facta fuerit, rafa, manu ita teneatur, ut ejus planum cum lucente candela & obscuro pariete tabulave æquales faciat angulos; deinde autem variis modis incurvetur & torqueatur, ipsam nunc concavam nunc convexam parieti vel tabulæ obvertendo, tardius ad lubitum aut celerius: phasmata supra recensitis admodum similia spectaculo non injucundo repræsentabuntur.

Quid

Quid si utriusque generis lumen forte aliquando unâ existere, atque unum cum altero coincidere dicamus, ut neutrum alterius causa sit aut effectus, sed ambo ad noctem illuminandam terroremque spectatoribus incutendum concurrant? Quemadmodum enim sæpissime quidem lumen horizontale, Zonas videlicet candentes, nunc nudas (imo per ipsum fere Zenith transeuntes, quas cum Galaxia, utut non parum latiori, ob similitudinem vulgus confundere solet) nunc columnis, pyramidibus inversis aliisque figuris variis stipatas, sed citra omne aëris, ut ita dicam, incendium; ita nec raro hoc sine illis vel antecedentibus vel concomitantibus, apparentiis distincte notatis, vidimus: quamvis etiam e regione quadam cœli, nude primum candente, tandem ferventissimas faces, sive per solis radios in glacialibus Oceani partibus, ceu in speculis quibusdam causticis, reflexos, siue alio quocunque modo accensas, ad Zenith & super totum nonnunquam hemisphærium evolasse fatendum sit.

Sed quia genuinas verasque phænomeni hujus admirandi causas vix cuiquam certo invenire prius licet, quam plurimarum in diversis terræ locis unâ habitaram observationum rite institui queat comparatio; unde ante omnia constet, num lumen istud in remotioribus etiam locis sub eodem altitudinis angulo conspiciatur; num quod heic horizonti parallelum, alibi verticale sit, & id genus alia; verbo, utrum unus idemque sit arcus qui in diversis locis conspicitur, an quemadmodum in Iride, ita quoque heic, quot in terra spectatores, tot arcus in cœlo. Enixe proinde omnes in universum atque singulos rogamus, quibus rerum naturalium in aliquo pretio est scientia, velint ubicunque terrarum, maxime vero in regionibus borealioribus, boreali huic lumini quoad omnes circumstantias observando quam diligentissime invigilare, suaque obser-

observata quantocyus cum publico vel saltem nobiscum communicare, gratiam ab erudito orbe sane maximam meritari. Nos alia occasione quasdam regulas seu harum observationum normam & exemplar dabimus, parati interim & ipsi aliorum monita grato excipere animo, & quænam judicaverit quisque potiora hujus negotii momenta, fieri certiores.

Elogium

Doct. LAURENTII MOLINI.

NATUS est LAURENTIUS MOLINUS anno superioris seculi septimo supra quinquagesimum, mense Novembri, nocte, quæ vicesimam quartam & vicesimam quintam lucem intercessit, cum nondum gallicinio constaret utri dierum pars illa noctis tribuenda esset, pro nostra, & antiquorum *Ausoniorum*, Latii quondam incolarum juxta Mare inferum computandi ratione, quos etiam a media nocte dierum initia numerasse constat. Vicus est *Kumblaënsis*, territorii *Wasbyensis* provinciæ *Wesmannicæ*, ut præstantium argenti venarum, ita ingeniorum quoque fertilissimæ, qui nascentem eum excepit, idque in ædibus administro verbi Divini in eadem *Kumblaënsi* parœcia adtributis. Pater erat vir reverendus JONAS MOLINUS Laurentii filius, mater ornatissima femina ANNA KUMBLEA. Sacro & efficaci baptismo tinctus est proximo die festo S. Andreae opera DANIELIS BUSCHOVII Pastoris. Et hic quidem BUSCHOVIUS est, qui non modo vigili cura *Kumblaënsi* parœciæ diu præfuit, sed etiam cum inter *Elfdalenses* in *Dalia Montanorum* versaretur, memorabili magnitudinis animi